

закінчитися, також із невизначеності щодо мови, релігії, культури — чи є ми, чи немає нас? Можливо, трішечки змінилася кількість спроб змінити ментально, культурно Росію з українського боку. Хоча, звичайно, в сучасній російській культурі є достатньо людей, котрі туди вносять певну лепту, хоча це не має такого масштабного виміру, як було після Переяславської угоди.

"...МИ НЕ ВМІЄМО УТРИМАТИ ДЕРЖАВУ"

Євген ГРИЦЯК, лідер Норильського повстання 1953 року:

— Шевельов дуже правильно колись написав, що українська мова тільки тоді відродиться, коли стане престижною. Вона повинна бути державною і цікавою для всіх. За милозвучність її ніхто вивчати не буде. Я з ним повністю погоджуюся. Статтю "Москва, Маросейка" читав.

Москва для нас завжди була ворогом. Розкажу вам на прикладах. Приїжджаю я в мордовську тюрму Розаївка. Застаю в камері одного чоловіка, він відрекомендувався — донецький інженер Орлов, отримав сім років за участь у якійсь російській підпільній демократичній партії. Це ще за радянських часів. Потім відрекомендувався я. Кажу, що дали двадцять п'ять років, що повторно заарештований, що був у Норильську. Так він мені каже: "О, батюшки! Как же это мы с вами раньше не познакомились? Как бы вы нам пригодились, у вас такой опыт, да вы бы ничего не делали, только сидели и подсказывали, что делать, а вас охраняли бы двадцать пять молодцев". Він так захопився мною! А потім каже: "А зараз я вам розкажу про свої плани, яка програма тощо". Взяв аркуш паперу, олівець, написав зверху — "Бог" і обвів у кружечок. Це означало, що Бога поки що чіпати не будемо. Він малював різні квадратики, лінії, одним словом, намалював цілу схему. При цьому все розказує, коментує. Я дивлюсь, а України там немає. Запитую його: "Яке ви місце відводите Україні?". Він каже: "Вы что, с ума сошли? Вы понимаете, что значит Россия без Украины? Это уже не Россия". Тоді я йому відповів: "Кепські ваші справи. Ми так не думаємо". Більше з ним ми не говорили. Ніч переночували, а зранку він пішов, навіть не попрощавшись зі мною. Так от вони налаштовані проти України. Причому він вважав себе російським демократом.

Мав я і інші розмови з цього приводу. Пам'ятаю, як одного разу, сидячи на нарах, один із росіян розповідав мені, що немає жодної різниці між Україною та Росією. Я з ним, звісно, не погоджувався... Це тривало довго. Нарешті його викликали на етап, і він, уже стоячи біля дверей, повернувся до мене і, киваючи пальцем, сказав: "Ви подумайте над цим". Мені, чесно кажучи, хотілося кинути в нього черевика, але двері вже зачинилися за ним.

Ще один випадок був у Володимирській тюрмі. Також мав розмову одразу з двома москалями. Вони мене довго заїдали за наш націоналізм, казали, що це ви — західняки — хочете незалежної України, а вся східна частина хоче бути з Росією. А далі кажуть мені, що ми проведемо плебісцит в Україні — й... А я їм у відповідь: "Та ви в себе проводьте плебісцит, розберіться зі своїми проблемами, ми самі проведемо плебісцит". Ми так на цьому ґрунті заїлися, що я мусив відійти від них та й взагалі попроситися в іншу камеру.

Що стосується українського провінціалізму. Я б тут сказав, що нам здебільшого присутній комплекс "моя хата скраю". Навіть ОУН, яка була високопатріотичною організацією, якось не вписувалася в міжнародну політику, ми "вари-

лися" тільки у своєму соку. Наша загальнонаціональна хвороба — ми не вміємо утримати державу. Поляки після двохсот років залежності відродили свою державу. А ми — навіть тепер, коли маємо незалежність, ніяк не можемо відродити державність. Закони не працюють, громадянину нема на що спертися, жодного державного захисту. Ми не маємо чіткої політики — як-то кажуть: "Одні пішли до ліса, другі до біса". Не знаємо, хто ми та що ми.

Комплекс кочубеївщини. Взяти, наприклад, Семена Паляя, який пішов воювати за Петра Першого проти України, проти Мазепи. Ми не тільки не підтримуємо своїх вождів, а й часто здаємо їх, щоб врятувати свою шкуру. Приклад. Колись на фронті я зустрівся з одним українським сержантом, старшим за мене, — родом з Алмати. Він дуже добре знав українську мову, наші погляди збігалися. Ми розуміли, що Москва — наш ворог, і ми воюємо за нього, інші українці — з того боку, воюють за німців. Як відомо з історії, Австрія і Росія воюють, а українці гинуть. Я запитую цього сержанта: "Чому це так? Чому ми воюємо за наших ворогів?". — "Ти не знаєш? Тоді слухай", — каже він. Розповів мені анекдот: "Іде Перша світова війна. Солдатів усіх армій напучують, щоб ніхто не боявся смерті, а якщо хтось і загине на фронті, то, не маючи жодних перешкод, одразу потрапить на небо. І от, загинули — англієць, німець і українець. Опинилися вони перед брамою в рай - постукали. Вийшов святий Петро: "Що за люди? Що вам потрібно?". Вони кажуть: "Ми загинули на фронті, нам сказали, що ми можемо потрапити в рай". Святий Петро каже: "Так, є таке положення, але ми приймаємо не всіх, а лише тих, хто знає, за що загинув". І питає англійця: "Ти за що загинув?". Той каже: "За імперію". "Добре, приймаємо", — відповідає святий Петро. "А ти за що загинув?" — питає німця. Той каже: "За дисципліну". — "Гаразд, проходи", — пропускає його святий Петро. А далі питає українця: "А ти за що загинув?". Українець почував потилицю й каже: "Та я знаю... казали, що землю даватимуть, ще щось". Святий Петро відповідає: "Ну якщо ти не знаєш, за що воював, тоді ми таких не приймаємо".

Нам потрібно буде ще багато часу, щоб позбутися всіх цих комплексів. Жириновський колись казав, що в Росії за рік скоюється 80 тисяч убивств. Вони постійно б'ються між собою, але коли постає питання - "За Росією!", вони — як один. А ми — ні, ми не знаємо, чого ми хочемо.

"А ЩО МИ, ВЛАСНЕ, РОБИМО ДЛЯ СВОЄЇ КРАЇНИ?"

**Олександр МУЗИЧКО,
кандидат історичних наук, доцент:**

— Безумовно, три складники, про які писав Юрій Шевельов, і досі панують в Україні. Феномен часто згадуваного малоросійства українці можуть подолати лише шляхом нарощування власної гідності. У цьому питанні в жодному разі не можна відкидати націоналістичні позиції й Дмитра Донцова, й Миколи Міхновського. Трагедія Юрія Шевельова полягає в тому, що він багато критикував "вісниківців", які зробили надважливий внесок у подолання цього малоросійства. Сьогодні в українському істеблішменті досі існують подібні суперечки — деякі представники еліти визнають малоросійство, провінціалізм, але вважають, що націоналістичні традиції тут не допоможуть. Я не згоден з підходом Ярослава Грицака і Тараса Возняка, які піддають гострій критиці українські партії націоналістичного спрямування і наголошують на цілковитій толерантності. Але ситуація в Україні набагато